

BÉKÉS MEGYE TERÜLETFEJLESZTÉSI PROGRAMJA 2014 - 2020

TERÜLETI HATÁSVIZSGÁLAT
TÁRSADALMI, GAZDASÁGI ELEMZÉS

Elfogadta a Békés Megyei Önkormányzat Közgyűlése 2014. szeptember 9-én
a 81/2014. (IX. 9.) KGY. számú határozatával

A Békés megyei Önkormányzat megbízásából készítette:

PESTTERV

Pest Megyei Terület-, Település-, Környezet Tervező és Tanácsadó Kft.

Műterem: 1085 Budapest, Kőfaragó u. 9. IV. emelet

Telefon: (+36-1) 2670508, 2677078 Telefax: (+36-1) 2667561

e-mail: pestterv@pestterv.hu;

www.pestterv.hu

A TÁRSADALMI, GAZDASÁGI HATÁSVIZSGÁLATOT KÉSZÍTETTE:

Károlyi János

területrendező vezető tervező

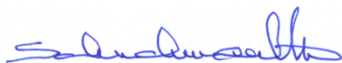
szakképesítés: okl. geográfus,

okl. szociológus,

okl. térinformatikai szakmérnök

építész kamarai névjegyzéki szám: 13-1017

tervezői jogosultság: TR

Schuchmann Péter

területrendező vezető tervező

szakképesítés: okl. táj- és kertépítész

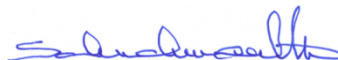
mérnök, okl. városépítési- városgazdasági

szakmérnök

építész kamarai névjegyzéki szám: 01-5068

tervezői jogosultság: TR, TK

Ügyvezető igazgató:

Schuchmann Péter

Budapest-Békéscsaba, 2014. szeptember

Tartalomjegyzék

1. A területi (társadalmi és gazdasági) hatásvizsgálat kidolgozásának ismertetése	4
1.1. A területi (társadalmi és gazdasági) hatásvizsgálat kidolgozásának folyamata	4
1.2. A területi (társadalmi és gazdasági) hatásvizsgálathoz felhasznált információk leírása	4
2. A területfejlesztési program ismertetése és céljainak összevetése más megegyező szintű tervek, koncepciók, programok céljaival	5
2.1. A területfejlesztési program főbb céljai, tartalmának összefoglaló ismertetése	5
2.2. A program összevetése más releváns tervekkel, koncepciókkal	7
2.3. A területfejlesztési program prioritásainak társadalmi és gazdasági szempontú konzisztencia vizsgálata, az esetleges ellentmondások feltárása.	9
2.4. A jelenlegi társadalmi és gazdasági állapotnak a területfejlesztési programmal összefüggésben lévő elemeinek ismertetése	9
2.5. A tervben javasolt térségi területfelhasználási kategóriák kijelölésével és övezetek lehatárolásával kapcsolatos azon környezeti, társadalmi és gazdasági jellemzők azonosítása, amelyekre a program valószínűleg jelentős befolyással lesz.....	11
2.6. A társadalmi és gazdasági állapot várható alakulása abban az esetben, ha a javaslatok nem valósulnának meg.....	11
2.7. A program céljainak megvalósulása esetén a társadalmi és gazdasági szempontból közvetett vagy közvetlen negatív hatást kiváltó tényezők feltárása.....	11
3. A célok, prioritások, tervezett intézkedések hatásainak tételes elemzése azok megvalósulása illetve meg nem valósulása esetén.....	12
4. Javaslat társadalmi, gazdasági szempontú intézkedésre	21
4.1. A területfejlesztési program érvényesülése során fellépő, a társadalomra és a gazdaságra káros hatások elkerülésére, csökkentésére vagy ellentételezésére vonatkozó javaslatok és egyéb intézkedések	21
4.2. Javaslat olyan társadalmi és gazdasági szempontú előírásokra, feltételekre, amelyeket a területfejlesztési program által befolyásolt más terveknél figyelembe kell venni	21
4.3. Javaslatok Békés megye területfejlesztési programja továbbfejlesztésére	21
5. Összefoglalás	22

1. A területi (társadalmi és gazdasági) hatásvizsgálat kidolgozásának ismertetése

1.1. A területi (társadalmi és gazdasági) hatásvizsgálat kidolgozásának folyamata

A Békés Megyei Önkormányzat a Magyarország helyi önkormányzatairól szóló törvényben és a területfejlesztésről és a területrendezésről szóló törvényben meghatározott területfejlesztési feladatainak ellátása keretében, az országos fejlesztési és területfejlesztési koncepcióval összhangban, elkészítette Békés megye új, hosszútávra szóló területfejlesztési koncepcióját, amelyet a Közgyűlés, a megalapozó munkarészeivel együtt, a 2014. február 14-i ülésén fogadott el. Az ebben a dokumentumban foglaltakat is figyelembe véve 2013 őszén megkezdődött a Békés Megyei Területfejlesztési Program kidolgozása is, melynek egyeztetésre alkalmas változata 2014. februárjában készült el, a megyei közgyűlés 2014 áprilisi ülésén döntött az egyeztetésre bocsátásról.

A területfejlesztési program egyeztetését megelőzően megkezdődött a javaslattevő fázis 218/2009. (X.6.) Korm. rend szerinti területi (környezeti, társadalmi, gazdasági,) hatásvizsgálata, valamint a 2/2005. (I. 11.) Korm. rendeletben előírt környezeti értékelése. A hatásvizsgálat környezeti részét a 2/2005. (I. 11.) Korm. rend. szerinti környezeti értékelés kiváltja, így a **jelen hatásvizsgálat csak társadalmi, gazdasági szempontú**. Mind a hatásvizsgálat, mind a környezeti értékelés eredményei beépülnek az elfogadásra kerülő megyei területfejlesztési programba.

Mivel a területfejlesztési programhoz külön helyzetfeltárás nem készült, a koncepciót megalapozó helyzetfeltárás tekinthető kiinduló alapnak a jelenlegi állapot tekintetében. Ezért a hatásvizsgálat készítése során felhasználtuk a területfejlesztési koncepcióhoz készült részletes helyzetfeltáró vizsgálatok dokumentációját, amely 2012 novemberére készült el.

1.2. A területi (társadalmi és gazdasági) hatásvizsgálathoz felhasznált információk leírása

A hatásvizsgálat a Békés Megyei Önkormányzat által rendelkezésre bocsátott dokumentáció, háttér tanulmányok, vizsgálatok, munkaközi anyagok, és a nyilvános tanulmányok, jelentések, fejlesztési stratégiák alapján készült. A hatásvizsgálatban felhasználtuk továbbá a részletes helyzetfeltáró vizsgálatok dokumentációját.

Felhasznált tanulmányok, programok, stratégiák:

- Békés megye területrendezési terve, 2012
- Nemzeti Fenntartható Fejlődési Stratégia (NFFS), 2007
- Új Széchenyi Terv
- Növekedési Terv
- Nemzeti Környezetvédelmi Program (NKP-III, 2009-2014), 2008
- Nemzeti Vidékstratégia (NVT), 2012
- „Nemzeti Fejlesztés 2030”, 2014
- Békés Megye Területfejlesztési Koncepciója, 2014
- Békés Megye Területfejlesztési Koncepciójának társadalmi, gazdasági hatásvizsgálata, 2013

A hatásvizsgálat természeténél, korlátainál fogva nem végez újabb adatgyűjtést. A rendelkezésre álló idő és erőforrások arra terjednek ki, hogy a meglévő anyagokat elemezzük. A társadalmi, gazdasági hatásvizsgálat keretében tehát a meglévő adatok vizsgálata, a különböző elfogadott fejlesztési koncepciók, stratégiák szempontrendszerének és a területfejlesztési koncepció céljai megfelelőségének vizsgálata történik, történt meg.

2. A területfejlesztési program ismertetése és céljainak összevetése más megegyező szintű tervek, koncepciók, programok céljaival

2.1. A területfejlesztési program főbb céljai, tartalmának összefoglaló ismertetése

Békés megye jövőképe

Békés megyének 2030-ra el kell érnie, hogy értékeinek megtartásával, alkotó-, innovatív megújításával Magyarország élelmiszergazdaságának motorja, fenntartható mintatérse, a hazai megújuló agrárium szervező ereje lehessen.

Békés megye fejlesztésének átfogó célja 2020-ig

A megyében élők életkörülményeinek javítása, a megye fenntartható gazdasági és társadalmi viszonyainak megteremtése, a foglalkoztatás javítása.

Az átfogó cél indoklása:

Mint azt a helyzetvizsgálat feltárta, Békés megye gazdasági kibocsátásnak üteme 1989 után tartósan elmaradt az országos átlagtól, ill. a megye potenciális lehetőségeitől. A tendencia megállításának, a növekedési ütem fenntarthatóságának alapvetően négy feltétele van:

- foglalkoztatás javítása,
- tőkeállomány növelése,
- technikai-, technológiai transzfer feltételeinek javítása,
- vonalas infrastruktúra fejlesztése.

Békés megye fejlesztésének stratégiai céljai (2020-ig):

- térségspecifikus brandek fejlesztése a megye perifériális helyzetű településein,
- versenyképességet javító-, értékalapú-, horizontális gazdaságfejlesztés,
- társadalmi- és gazdasági kohézió erősítése a megye mag- és perifériális települései között,
- természeti- és épített értékek megóvása, innovatív hasznosítása.

A megye fejlesztésének átfogó- és stratégiai céljai egymásra épülő koherens-, multiplikatív rendszert alkotnak.

Békés megye jövőképe, fejlesztésének átfogó és stratégiai céljai, ill. prioritásai

Jövőkép	Békés megye a hazai élelmiszer gazdaság motorja, fenntartható mintatérsege, szervező ereje.			
Átfogó cél	Békés megyében élők életkörülményeinek javítása, a megye fenntartható gazdasági és társadalmi viszonyainak megteremtése. A foglalkoztatás javítása.			
Stratégiai célok	<p>Értékalapú gazdaságfejlesztés.</p> <p>Térésspecifikus brandek fejlesztése</p> <p>Társadalmi- gazdasági kohézió erősítése a megye mag- és perifériális helyzetű térségei között.</p> <p>Természeti és épített értékek, a szellemi és kulturális örökség megóvása, alkotó innovatív fenntartható tovább-fejlesztése</p>			
Prioritások	Gazdasági struktúra megújítása	Mege térszerkezetének tovább-fejlesztése	Fenntartható fejlődés feltételeinek megteremtése	Emberi erőforrás fejlesztés

Fenti célrendszer szolgálatában, ahhoz illeszkedve került kidolgozásra a megyei területfejlesztési program.

A stratégiai program prioritásai

A stratégiai programban négy prioritást határoztak meg, melyek a következők:

- **gazdasági struktúra megújítása,**
- **fenntartható fejlődés feltételeinek megteremtése,**
- **mege térszerkezetének továbbfejlesztése,**
- **emberi erőforrás fejlesztése.**

A gazdasági struktúra megújításának hosszú távú célja a fejlődés és az életminőség növelése. A fenntartható fejlődés feltételeinek megteremtése keretében a cél nem csupán a környezet szempontú fenntarthatóság biztosítása, hanem a társadalmi szempontok figyelembe vétele is. A megye térszerkezetének továbbfejlesztése az elérhetőség javítása mellett a kiegyensúlyozott város-vidék, illetve határon átvéelő kapcsolatok kialakítására irányul. A megye negyedik prioritása, az emberi

erőforrás fejlesztése pedig hozzájárulhat mind a gazdasági növekedés biztosításához, mind pedig a fenntartható társadalom megteremtéséhez.

A program tartalmazza a prioritásokat, és a hozzájuk tartozó intézkedéseket valamint az operatív program kifejti a beavatkozások tételes felsorolását. A program az alábbi struktúrában épül fel a 4 prioritás kifejtése tekintetében:

- a prioritás elnevezése,
- a prioritás indoklása,
- a prioritás kapcsolódása a koncepció stratégiai céljaihoz,
- a prioritások kapcsolódása, az Európai Unió releváns tematikus célkitűzéseire és beruházási prioritásaihoz,
- az output és az eredmény indikátorok,
- a prioritás indikatív forrásallokációja,
- az egyes prioritások keretében tervezett intézkedések,
- az intézkedések megvalósításában közreműködő szervezetek.

A hatásvizsgálatban a prioritások illetve a prioritás keretében tervezett intézkedések hatásainak elemzése történik meg.

2.2. A program összevetése más releváns tervekkel, koncepciókkal

Békés megye területfejlesztési koncepciójában megfogalmazott célok az alábbi dokumentumok célrendszeréhez illeszkednek:

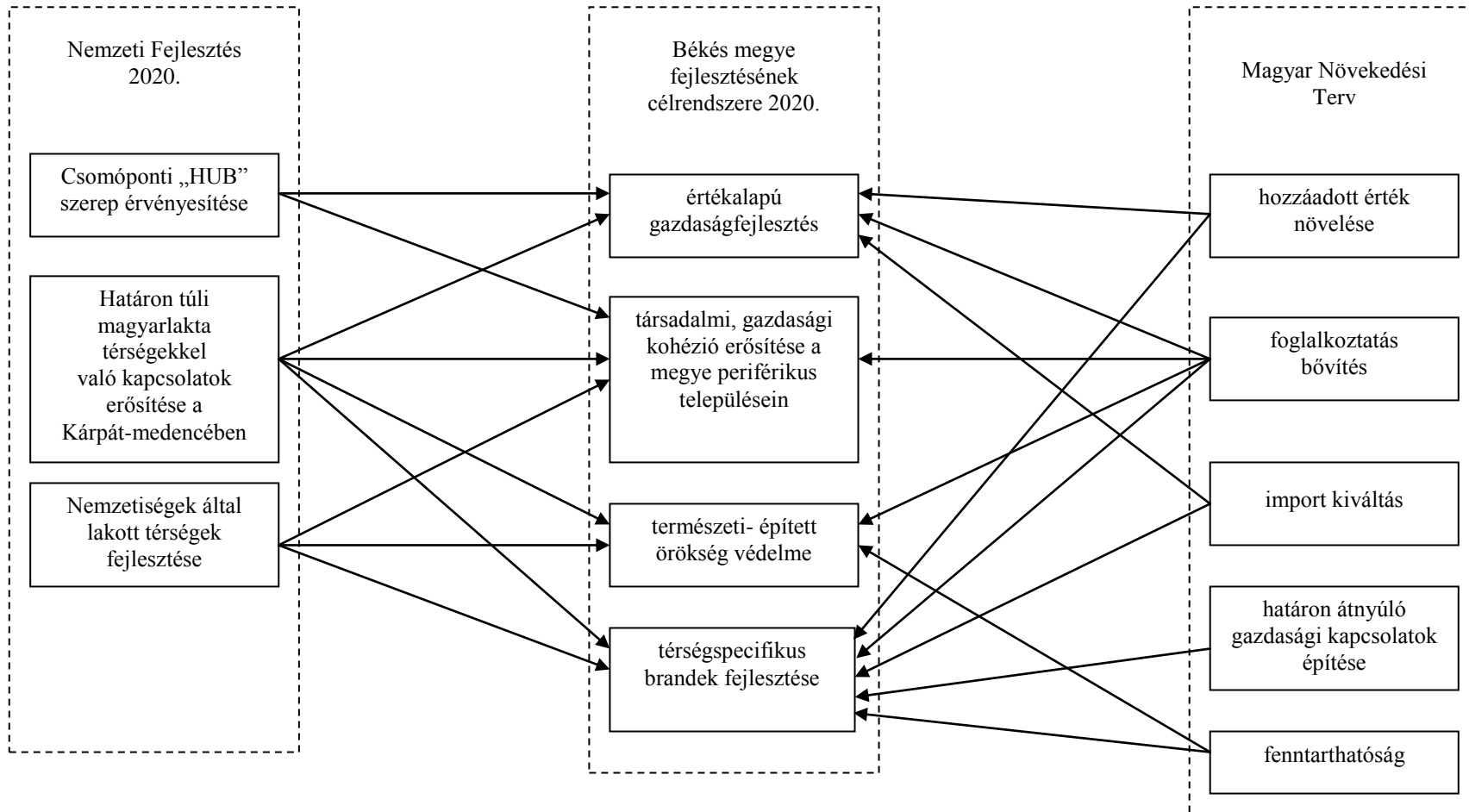
- „Nemzeti Fejlesztés 2030” (Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Koncepció),
- Országos Területrendezési Terv,
- Magyar Növekedési Terv,
- Új Széchenyi Terv,
- Nemzeti Fenntartható Fejlődés Keretstratégia,
- Nemzeti Vidékstratégia,
- EU 2020 prioritások.

A Békés megyei célok koherens módon illeszkednek az Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Koncepcióban megfogalmazottakkal, különös tekintettel annak az alábbi célkitűzéseivel:

- az infrastruktúra fejlesztése: a megközelíthetőség és a logisztikai feltételek javításával, térségi kohézió erősítése, minőségi környezet kialakítása,
- gazdaság- és vidékfejlesztés: munkahelyteremtés ösztönzése, a hozzáadott érték növelése, hungarikumok támogatása, környezetkímélő energiatermelés, valamint az öko-, horgász-, vadász-, kerékpár- és egészségturizmus fejlesztése,
- társadalmi megújulás: a gazdasági igényekkel összehangolt szakképzés, a civil együttműködések erősítése és a helyi kulturális értékek megőrzése,
- környezeti fenntarthatóság segítése: az épített és természeti környezet védelme, a környezetbarát hulladékgazdálkodás, az újrahasznosítás fejlesztése, a megújuló energiákra épülő termelés és fogyasztás támogatása,
- határon átnyúló együttműködések segítése: a gazdaságfejlesztés támogatása, együttműködési programok szervezése és a helyi termékekre épülő piac beindítása,
- az élelmiszer alapanyag előállítás és feldolgozás, valamint a gasztró-turizmus fejlesztése.

Békés megye területfejlesztési programja 4 prioritást határoz meg. A prioritások mindegyike a megyei közgyűlés által elfogadott területfejlesztési koncepció célrendszerével összhangban, a koncepcionális célok elérése érdekében került meghatározásra. A területfejlesztési program 4. „Célok és prioritások közötti kapcsolatok” c. fejezete részletesen bemutatja a prioritások kapcsolódását a stratégiai célrendszerhez illetve a részcélokhoz. Mindezek alapján Békés megye területfejlesztési koncepciójának a fent felsorolt releváns tervekhez, koncepciókhoz történő illeszkedése okán Békés megye területfejlesztési programjának illeszkedése is biztosított.

Békés megye fejlesztési céljainak külső koherenciája:

2.3. A területfejlesztési program prioritásainak társadalmi és gazdasági szempontú konzisztencia vizsgálata, az esetleges ellentmondások feltárása.

A megyei területfejlesztési koncepció fő stratégiai értékválasztása a megye gazdaságának megújítása, az értékalapú gazdaságfejlesztés, a térségspecifikus brandek létrehozása, és a társadalmi-gazdasági kohézió erősítése. Ezek az értékválasztások is jelzik, hogy a Koncepció célrendszere összehangolt, a gazdaságfejlesztési és a társadalmi vonatkozásokat rendszerben kezelő szemlélettel került kialakításra már az átfogó és a stratégiai célok szintjén is. A megyei területfejlesztési program a koncepcióban meghatározott célok és értékválasztást figyelembe véve, azok elérése érdekében került kidolgozásra.

A stratégiai programban a 4 prioritás keretében tervezett intézkedések egymással összhangban vannak, sőt, egymást erősítik is. Lényegi ellentmondások nem tükröződnek az egyes elemek között. A 4 prioritáshoz tervezett 3-4 intézkedés kölcsönösen elősegítik egymás megvalósulását is, egymással oda-vissza hatásban állnak. A humánerőforrások fejlesztésének kedvező gazdasági hatásaival lehet számolni, a megye gazdasági versenyképességének javulása pedig a társadalmi felzárkózást nagyban elősegíti. A prioritások között sem, de a hozzájuk kapcsolódó intézkedések között sem tükröződnek lényegi ellentmondások. Az 1. „Gazdasági struktúra megújítása” prioritás keretében tervezett intézkedések egyes elemei (gazdaság és infrastruktúra fejlesztése, turisztikai fejlesztések), továbbá a 3. „Megye térszerkezetének továbbfejlesztése” prioritáshoz kapcsolódóan tervezett közúti és vasúti elérhetőség javítása környezeti konfliktusokat vetíthetnek előre, de ezek értékelése a Környezeti értékelés keretében történik meg.

2.4. A jelenlegi társadalmi és gazdasági állapotnak a területfejlesztési programmal összefüggésben lévő elemeinek ismertetése

Békés megye lakónépessége, összhangban az ország egészére jellemző folyamatokkal, az elmúlt bő évtizedben folyamatos csökkenést mutat. A csökkenés üteme 2007-től enyhén gyorsul, ami a kedvezőtlen demográfiai folyamatok egymást erősítő hatásának következménye. A csökkenő lakónépesség az évtized egészére jellemző és a jelen felé egyértelműen erősödő természetes fogyásra, előregedésre és vándorlási veszteségre vezethető vissza. A növekvő természetes fogyás részben annak a következménye, hogy szemben az ország nagy részére jellemzővel, Békés megye a teljes évtizedben vándorlási veszteséget mutat, és az elvándorlás érdemben magasabb arányban érinti a reprodukcióra képes korosztályokat. E kedvezőtlen folyamatoknak és a megyére szintén erőteljesen jellemző előregedésnek tudható be, hogy napjainkban immár Békés megye mutatja a legrosszabb reprodukciós adatokat. Ezek az országosnál érdemben rosszabb demográfiai helyzetre utaló jellemzők további lényeges belső, Békés megyén belüli különbségeket takarnak, gyakorlatilag minden demográfiai mutató, de különösen a vándorlási egyenleg és az öregségi index esetében. Békés megye lakónépessége 2020 végére várhatóan 320 ezer fő körülire esik majd vissza, ami további 40-45 ezer fős csökkenést jelent. Egy kedvezőtlenebb forgatókönyv esetén 13% feletti, kedvezőbb esetben 10% alatti népességcsökkenés valószínűsíthető.

Békés megye kedvezőtlen demográfiai mutatói különösen hangsúlyossá teszik a megye népességmegtartó erejének kérdését, melynek megőrzésében, erősítésében a kötődésnek, identitásnak, kulturális, közösségi tevékenységeknek kiemelt szerepe van.

Békés megyében a népesség egészségi állapota országos összehasonlításban inkább kedvezőtlen. Ezt támasztják alá a halálozási (mortalitási) és megbetegedési (morbilitási) adatok. A halálozások döntő része – hosszabb időtávot tekintve több mint 90%-a – négy halál oka főcsoportra korlátozódik: a keringési rendszer betegségeire, a daganatos megbetegedésekre, valamilyen külső ok (baleset, öngyilkosság, mérgezés) miatt bekövetkezett halálozásokra és az emésztőrendszer betegségeire. Békés megye népességének halandósága nagyobb az országosnál, amiért elsősorban a keringési rendszer betegségei okolhatók. E betegségcsoport okozta halálozások előfordulása ugyanis a megyében lényegesen gyakoribb. A háziorvosoknál megjelent felnőtt lakosság megfigyelt betegségei közül, a

legmagasabb esetszámban a magas-vérnyomás betegségei fordulnak elő. Az összes megbetegedés 29%-át – a nők esetében 31, a férfiak esetében 27%-ot – adja ez a betegségcsoport.

Békés megyében jelenleg 198 felnőtt háziorvosi és 57 házi gyermekorvosi körzet található, melyek közül tízben, illetve ötben tartós helyettesítéssel oldják meg az ellátást. Az egy háziorvosra jutó lakosságszám 1508 fő, ami enyhén alacsonyabb (1548) az országos átlagnál. A háziorvosi ügyeletet az önkormányzatok általában a nagyobb települések orvosi rendelőiben önállóan, vagy társulás keretein belül biztosítják. Fogorvosi alapellátás állami, önkormányzati és vállalkozási formában is működik a megyében. A fogorvosi szolgálatok száma a megye lakosainak számával összhangban van. A megye harminc településén nem működik gyógyszerár, ezek lakosságszáma minden esetben kevesebb, mint kétezer fő. A megye hat településén mindösszesen 2479 kórházi ágy működött 2010-ben. Azokban a városokban, ahol kórház is van, a járóbeteg szakellátást nyújtó rendelőintézetek általában egy intézményben működnek a kórházakkal együtt.

A nemzetközi és az országos folyamatokkal összhangban egyértelműen kijelenthető, hogy Békés megye - hasonlóan a kisebb megyeszékhelyű, nagy egyetemi központtal, kiemelkedő kutató intézményekkel, regionális központi szerepkörökkel nem rendelkező megyékhez - áldozata az „agyelszívásnak”. A helyben és helyből elérhető munkapiac a legmagasabb kvalitású szakemberek számára sem a felsőoktatásban, sem a kutatás-fejlesztés területén, sem a magas szintű közigazgatásban, vagy a nemzetközi kapcsolatokban, és a kiemelt üzleti szolgáltatásokban sem kínál elégséges foglalkoztatási lehetőséget a tehetséges, ambícióval rendelkező munkavállalók számára.

A munkanélküliségi ráta Békés megyei adatai 1-2%-os eltéréssel követik a dél-alföldi, és 2-2,5%-os elmaradással az országos trendet. A megye négy nagyobb városának kistérsége (Békéscsaba, Gyula, Szarvas, Orosháza) az elmúlt évtizedben mindvégig az országos és az attól alig elmaradó dél-alföldi átlag körül mozgott. A megye két országhatár menti halmozottan hátrányos helyzetű kistérsége (sarkadi, mezőkovácsházi) az országos átlagnak a kétszeresét jelentő munkanélküliségi rátával jellemezhető. A békési térség kezdetben kedvezőbb és a szeghalmi kezdetben kedvezőtlenebb mutatói e két csoport között az országos átlag másfélszeresénél stabilizálódtak.

A helyi ipart nagyban visszaveti Békés megye rossz megközelíthetősége, a fő- és alsóbb rendű utak nem megfelelő minősége, a tőkehiány, mint a továbbfejlődés legfontosabb gátjai, valamint alacsony mértékű a feldolgozóipar jelenléte. Az exportértékesítés a húzóágazatok (elektronika, járműipar) tekintetében az országos átlag alatt marad. Hátrányt jelent a vállalkozásoknál az elhasználandó technika- és technológia alkalmazása is. A tőkehiány nem csupán a pályázati forrásokhoz szükséges önerő előteremtésének nehézségeként jelentkezik, hanem csökken az önkormányzati vagyon is. Mindezek következtében a külső befektetési érdeklődés mérsékelt és lassú az innovációs folyamat.

Békés megye gazdasági felzárkózása az EU által is támogatott, minőségi termékek előállításával, az élelmiszeripari, feldolgozóipari termékek piacra jutásának támogatásával, a logisztikai rendszerek fejlesztésével, a szállítások feltételeinek megteremtésével, javításával (a közúti-, vasúti- és a vízi szállítást is beleértve), az informatika fejlesztésével, a minőségbiztosítás rendszerének megfelelően előállított termékek piacának növelésével, valamint a hiányzó feldolgozóipar telepítésével és az új piaci lehetőségek felkutatásával lehetséges. Az ipar területén az értékalapú gazdaságfejlesztés, a szerteágazó nemzetközi kapcsolatok gazdasági hasznosítása jelenthet kiugrást az építőanyag-ipari és a feldolgozóipari értéklánc fejlesztésével.

A megye a mezőgazdasági termelés lehetőségeihez képest nem rendelkezik kellő tároló és feldolgozó kapacitással. A családi gazdaságok tároló-száritó lehetőség hiányában kénytelenek az általuk megtermelt terméket a betakarításkor élő nyomott piaci feltételek között értékesíteni. Nehezíti a gazdálkodást a mezőgazdasági infrastruktúra elmaradottsága, a kistérség jelentős részén az öntöző-, belvízelvezető rendszer és a gazdasági épületek is jelentős rekonstrukciót igényelnek. A termények értékesítése és tovább feldolgozása a megyén kívül történik, így a magasabb hozzáadott érték is térségen kívül kerül megtermelésre.

Csak három megye rendelkezik kevesebb szállásférőhellyel Békés megyénél. Békés megye idegenforgalmának teljesítménye a kedvező adottságok (folyók és holtágaik, vadállomány, lovas hagyományok, gazdag kulturális paletta) és a megvalósult beruházások (kerékpárutak, folyóvízi fejlesztések, szálláshely-fejlesztések, szolgáltatások fejlesztése és kínálati bővülés) ellenére még mindig elmarad a lehetőségektől, bár az elmúlt évek távlatában folyamatos, fokozatos növekedés tapasztalható, az országos átlagnövekedéshez képest pedig jelentős a fejlődés (45 százalékos). Ennek oka a vidék nem megfelelő elérhetősége.

A vállalkozói aktivitás alacsony, és különösen a regisztrált szervezetek esetében erősen agrár-túlsúlyos. Szerény a társas vállalkozások súlya, ezen belül különösen kicsi a részvénytársasági formában működőké. A megyén belüli területi egyenlőtlenségek a működő vállalkozások megoszlása terén visszatükrözik a gazdasági térstruktúrát, Dél-Békés, valamint a megye észak-északkeleti peremzónája perifériaként, míg a megyeszékhely és szűkebb térsége (a megye többi részéhez viszonyítva) centrumként viselkedik. Régiós, illetve országos összevetésben a megye kedvezőbb mutatókkal bíró térségei is legfeljebb átlagos, sok esetben átlag alatti aktivitást mutatnak, ami összességében jól jelzi a megye egészének elmaradottságát.

2.5. A tervben javasolt térségi területfelhasználási kategóriák kijelölésével és övezetek lehatárolásával kapcsolatos azon környezeti, társadalmi és gazdasági jellemzők azonosítása, amelyekre a program valószínűleg jelentős befolyással lesz

Békés megye területfejlesztési programja nem tartalmaz, nem is tartalmazhat sem térségi területfelhasználási kategóriákat, sem övezeteket. A területfejlesztési program nem tér ki a programelemek területfelhasználási vonatkozásainak ismertetésére, nem vizsgálja sem a prioritások és tervezett intézkedések területfelhasználási, sem megyei övezeti összefüggéseit. Megjegyezzük azonban, hogy véleményünk szerint a tartalmi követelményekben előírt elvárás teljesíthetősége területfejlesztési program esetében erősen kérdéses.

2.6. A társadalmi és gazdasági állapot várható alakulása abban az esetben, ha a javaslatok nem valósulnának meg

A 3. fejezet részletesen tartalmazza.

2.7. A program céljainak megvalósulása esetén a társadalmi és gazdasági szempontból közvetett vagy közvetlen negatív hatást kiváltó tényezők feltárása

A 3. fejezet részletesen tartalmazza.

3. A célok, prioritások, tervezett intézkedések hatásainak tételes elemzése azok megvalósulása illetve meg nem valósulása esetén

Az alábbi fejezet a társadalmi és gazdasági hatások vizsgálatának eredményét mutatja be. A megyei területfejlesztési programban szereplő javaslatok környezeti szempontú elemzésére ehelyütt nem kerül sor, mivel a megyei területfejlesztési programhoz Környezeti értékelés készül, amely tartalmazza a környezeti hatások elemzését.

A Program tervezett intézkedései	A tervezett intézkedés társadalmi és gazdasági szempontú elemzésének tématerületei	Várható hatások a prioritás és a tervezett intézkedés megvalósulása esetén	Várható hatások a prioritás és a tervezett intézkedés meg nem valósulása esetén
1. prioritás: gazdasági struktúra megújítása			
1.1 Térségi integrált, foglalkoztatás-orientált gazdaság és üzleti környezet fejlesztése (mezőgazdaság, ipar, szolgáltatások különös tekintettel a turizmusra)	<p><i>A népesség területi elhelyezkedése (életmód, társadalmi mobilitás)</i></p> <p><i>Foglalkoztatás</i></p> <p><i>A népesség életminősége, egészségi állapota</i></p> <p><i>Térszerkezet</i></p> <p><i>Az ipar, kereskedelem térbeli szerkezete</i></p> <p><i>Mezőgazdaság</i></p> <p><i>Idegenforgalom</i></p> <p><i>A térség versenyképessége</i></p>	<p>A foglalkoztatás hatására bevándorlás történik a minél nagyobb létszámot foglalkoztató cégek telephelyeinek közelébe.</p> <p>A foglalkoztatottsági ráta növekszik.</p> <p>A nagyobb foglalkoztatottság a családoknál nagyobb bevételt eredményez, ami az életminőség növekedéséhez vezet. Többet tudnak költeni az egészség-megőrzési ill. prevenciós célokra. A nagyobb bevétel a család szociális helyzetén is javítani fog. Csökken a szegény családok száma és a leszakadás.</p> <p>A támogatások elosztásával az egyes ágazatok fejlesztése befolyásolható. Amennyiben pl. a területigényes (mezőgazdaság) ágazatok nagyobb támogatást kapnak, több munkaerőt tudnak foglalkoztatni, úgy a mezőgazdasági területek növekedése várható.</p> <p>A megye gazdasági központjai erősödnek, nő a termelékenység, javul a jövedelmezőség. A megye vonzóvá válik az új befektetések számára.</p> <p>Új üzemek létesülnek vagy a meglévőket korszerűsítik, bővítik, ebből új munkahelyek jöhetnek létre.</p>	<p>Foglalkoztatottság csökken, a munkanélküliségi ráta növekszik.</p> <p>Nem települnek be újabb cégek a térségbe, a meglévők működése továbbra is nehézségekbe ütközik, vagy ellehetetlenül. Kedvezőbb feltételeket nyújtó térségekbe helyezik át telephelyeiket egyes vállalkozások. Munkahelyek szűnhetnek meg.</p> <p>Parlagon maradnak egyes mezőgazdasági területek. A meglévő mezőgazdasági trendek nem változnak, a termelők saját érdekeiket tartják szem előtt.</p> <p>Adózási morál romlik. Fizetési nehézségek lépnek fel a vállalkozásoknál, ami a térség gazdasági teljesítményének visszaeséséhez vezethet és a térségben élők életkörülményeire is kihat.</p>

A Program tervezett intézkedései	A tervezett intézkedés társadalmi és gazdasági szempontú elemzésének tématerületei	Várható hatások a prioritás és a tervezett intézkedés megvalósulása esetén	Várható hatások a prioritás és a tervezett intézkedés meg nem valósulása esetén
		Szélesebb réteg jut jövedelemhez, a családok több bevételhez jutnak, ami nagyobb vásárlóerőt jelent helyben. Új gazdasági ágazatok jelenhetnek meg, vagy új munkahelyek. Magasabb színvonalú vagy új termék előállítása megindulhat.	
1.2. Helyi, térségi és hálózati gazdaság fejlesztése, helyi termékek szerepének növelése	<p><i>A népesség területi elhelyezkedése</i></p> <p><i>Foglalkoztatás</i></p> <p><i>Népesség életminősége, egészségi állapota</i></p> <p><i>Településrendszer</i></p> <p><i>Mezőgazdaság</i></p> <p><i>Idegenforgalom</i></p> <p><i>A térség versenyképessége</i></p>	<p>A piac képes helyi termékek előállítását és a beszállítói hálózatok a népességet helyben maradásra ösztönzi.</p> <p>A foglalkoztatás és ezáltal a fizetőképes kereslet növekszik. A lakosság ingázása növekedhet (forgalom nő), a foglalkoztató központok esetében megnőhet a bevándorlás (ingatlanárak növekednek).</p> <p>A helyben megtermelt élelmiszerek szerepe növekszik az egészséges életmód térnyerésével együtt. A családok bevétele növekszik az általuk megtermelt eladott termékekből, amitől az életminőségük javul.</p> <p>A családi gazdaságok száma növekszik. A tanyás térség, nagyobb telken álló családi házas környék vonzóbbá válik. A falu, tanya felértékelődik.</p> <p>Elsősorban a mezőgazdasági termények, termékek előállításában és piacra juttatásában várható növekedés.</p> <p>A kézműves mesterséget űzők száma is növekszik.</p> <p>A falusi turizmus növekedése várható. Több családnál lehet hagyományos termék előállítást, hagyományos növénytermesztést vagy állattenyésztést megtekinteni, kipróbálni.</p>	<p>A munkahelyek közelében nagyobb népességtömörülés alakul ki.</p> <p>Csökken a foglalkoztatás. Legfeljebb önfoglalkoztatás lesz vagy östermelői státuszban állítják elő a termékeket. A befektethető tőke csökken, nem várható termékfejlesztés vagy csak nagyon csekély számú terméket állítanak elő, mely drágább, így kevésbé versenyképes lesz.</p> <p>Családok bevétele nem nő, a helyi termékek előállítása, az önfoglalkoztatás nem érvényesül, ezzel a munkanélküliség mérséklése, felszámolása megreked. További elszegényedés is várható.</p> <p>Turizmusból származó potenciális bevétel elmarad.</p> <p>Tudás továbbadása elmarad. Néhány generáció múlva a hagyományaink csorbulnak, megszűnnek. Idegen hagyományokat veszünk át, „honosítunk” meg.</p> <p>Egészségtelen élelmiszer kerül egyre több háztartásba annak ellenére, hogy a megye a legkiválóbb agráradottságokkal rendelkezik.</p> <p>Tömegtermelés növekszik, a globális gazdaság begyűrűzése a mindennapi fogyasztásba töretlen marad, ezzel párhuzamosan családi gazdaságok eltűnnek. Családok életszínvonala romlik.</p>

A Program tervezett intézkedései	A tervezett intézkedés társadalmi és gazdasági szempontú elemzésének tématerületei	Várható hatások a prioritás és a tervezett intézkedés megvalósulása esetén	Várható hatások a prioritás és a tervezett intézkedés meg nem valósulása esetén
		A magas minőségű, egészséges, megbízható termékek t a élénkítik a piacot és fejlesztik a gazdaságot, illetve növelik a jövedelmet.	Nincs új kínálat, lecsökken az érdeklődés, kevesebb helyi bevétel.
1.3. Közösségi szinten irányított helyi gazdaságfejlesztés, alternatív foglalkoztatás bővítést célzó programok	<i>Foglalkoztatás</i> <i>A térség versenyképessége</i>	Az alternatív foglalkoztatás azoknak is munkalehetőséget teremt, akik a hagyományos foglalkoztatási rendszerben nem tudnak elhelyezkedni. Javul a megye foglalkoztatási helyzete, javulnak a családok megélhetési kilátásai.	A hátrányos helyzetűek, és a megváltozott munkaképességű, munkaerőpiacba nehezen beintegrálható népesség kirekesztődik a társadalomból. Eltartásuk egyre nehezebb lesz. A társadalmi feszültségek fokozódnak. A segélyezettek magas aránya miatt a kistelepülések felemelkedési kilátásai rosszabbodnak.
2. Prioritás: Fenntartható fejlődés feltételeinek megteremtése			
2.1. Települési környezet integrált és környezettudatos megújítása	<i>Népesség területi elhelyezkedése (életmód, társadalmi mobilitás)</i> <i>Szabadidő eltöltés</i> <i>Népesség életminősége és egészségi állapota</i> <i>Népességmegtartó képesség</i>	Vonzó közösségi terek valósulnak meg. A szabadidős lehetőségek kibővülnek, közösségi rendezvények száma növekszik. Ez a helyi társadalmak identitásérzését erősíti, közösségformáló erőként is hat. Az elvándorlás sújtotta települések népességmegtartó képessége erősödik. A környezettudatos szemlélet és technológiák terjedésének köszönhetően javul az energiatakarékosság a közterületeken, megújuló energia felhasználású berendezések telepítésével a szén-dioxid kibocsátás csökken. Növekszik a természetes anyagok használata. Közösségi közlekedési eszközök környezetkímélőre cserélése, kerékpáros közlekedés növekszik.	A jellegtelen, vagy elhanyagolt települési közösségi terek megújulása késik, elmarad. Elhasználódnak az utcabútorok, közlekedő felületek. Új közösségi terek nem jönnek létre. A rossz tagolású, beépített területek túlsúlya jellemezte település-szerkezet javítása elmarad, konzerválódik. Közösségi terek, zöldfelületek hiányában vagy leromlott állapotuk miatt a lakók kevesebb szabadidős lehetőséget élvezhetnek, közösségkovácsoló programlehetőségek szűkösek.
2.2 Környezetvédelmi infrastruktúra fejlesztése, szén-dioxid kibocsátást mérséklő programok	<i>Vízgazdálkodás</i> <i>Műszaki infrastruktúra-hálózat</i>	Szelektív hulladékgyűjtés egyre elterjedtebbé válik a háztartások és a települések szintjén egyaránt. Az újrahasonosítás egyre nagyobb mértékben helyben történik. Hulladékgyűjtéssel, szállítással, elhelyezéssel, ártalmatlanítással kapcsolatos költségek csökkennek.	Az illegális hulladéklerakás nem mérséklődik, a hulladékok újrahasonosítása helyett a költségesebb és környezetkárosító gyűjtési és kezelési megoldások működnek tovább. A pazarló felhasználás, vagy a rendelkezésre álló legkorszerűbb technológiák nélkülözése az

A Program tervezett intézkedései	A tervezett intézkedés társadalmi és gazdasági szempontú elemzésének tématerületei	Várható hatások a prioritás és a tervezett intézkedés megvalósulása esetén	Várható hatások a prioritás és a tervezett intézkedés meg nem valósulása esetén
	<i>Energiaellátás</i>	A megújuló energiát hasznosító berendezések telepítésével és a közlekedési járműpark korszerűsítése illetve az intelligens közlekedési rendszerek terjedése eredményeképp a szén-dioxid kibocsátás térségi szinten csökken. A víz- és talajvédelem előtérbe kerül, veszélyeztető tényezők mérséklődnek.	energiahasznosításban növeli a termelés járulékos költségeit, rontva ezzel a versenyképességet. Emellett a környezetkárosítás veszélye is fennáll. A megye tevőlegesen nem járul hozzá az országos emisszió-csökkentési célok eléréséhez.
2.3. Önkormányzati intézmények/ingatlanok energiahatékonyságának javítása, a megújuló energia felhasználás ösztönzése, komplex fejlesztések megvalósítása	<i>Energiaellátás</i> <i>Természeti erőforrások</i>	Az energiaárak emelkedése az energiahatékonyságot követeli meg a gazdasági szereplőktől és a lakosságtól egyaránt. Az energiaköltségek lefaragása a gazdasági hatékonyságot növeli, és a környezetminőség szempontjából is kedvező. Az önkormányzati tulajdonú intézmények energiafelhasználása csökken. Kisebb energia előállítási költség várható. Mindennek köszönhetően kevesebb költségfordítással tarthatóak fenn az épületek. Az így felszabaduló összegek másra fordíthatók, ami költségvetési megtakarítást eredményez az önkormányzatok gazdálkodásában. Békés megye termálvízkincse komplex hasznosítása megvalósul, a fürdők mellett a hőenergia kinyerés is előtérbe kerül.	A pazarló felhasználás, vagy a rendelkezésre álló legkorszerűbb technológiák nélkülözése az energiahasznosításban növeli a termelés járulékos költségeit, rontva ezzel a versenyképességet. Emellett a környezetkárosítás veszélye is fennáll. Az alternatív energiák hasznosításának elmaradása, megrekedése a meglévő rendszerek használata, továbbfejlesztése, költséges korszerűsítése irányába hat.
2.4. Közszolgáltatásainak¹ (vízi közmű, vízvédelem, ivóvíz ellátás, szennyvízellátás², hulladékgazdálkodás, levegő- és zajvédelemmel kapcsolatos) fejlesztése	<i>Népesség életminősége és egészségi állapota</i> <i>Műszaki infrastruktúra-hálózat</i>	A települési életminőséget az ellátás minősége, választéka, a helyben elérhető szolgáltatások skálája meghatározza. A tervezett intézkedés nyomán a helyben elérhető életminőség, a települési komfortérzet javul, összességében a városok élhetősége javul. A közműhálózatok megújulnak, korszerű anyagok és	A megye vonzereje, népesség és tökevonzó képessége tekintetében az igénybe vehető szolgáltatások – ehelyütt a műszaki infrastruktúra illetve közmű – meghatározóak. A közművek korszerűsítésének, fejlesztésének elmaradása mind ellátottság, mind szolgáltatási színvonal illetve technológia terén a helyi életminőség romlásához vezet.

¹ Véleményünk szerint nem pontos megfogalmazás, mivel a közszolgáltatások egy tágabb fogalomkört fednek le, pl. „Közműszolgáltatás” használata javasolt

² Véleményünk szerint helyesebb lenne a „szennyvízelvezetés” vagy „szennyvízkezelés” fogalom használata

A Program tervezett intézkedései	A tervezett intézkedés társadalmi és gazdasági szempontú elemzésének tématerületei	Várható hatások a prioritás és a tervezett intézkedés megvalósulása esetén	Várható hatások a prioritás és a tervezett intézkedés meg nem valósulása esetén
	Vízgazdálkodás	rendszerek használata terjed el. Ennek nyomán csökkenő meghibásodási számra lehet készülni. A csökkenő közmű-díjak is előrejelezhetők, ami a jelenlegi kormányzati törekvésekkel is egybevág.	Az előregező, korszerűtlen rendszerek üzemeltetésének gazdaságossága egyre romlik. Az elavult rendszerek környezetbarát technológiákkal történő felváltásának elmaradása gazdasági és társadalmi szempontból egyaránt kedvezőtlen. (Ehelyütt a környezeti kockázatokat nem említjük)
3. Prioritás: Megye térszerkezetének továbbfejlesztése			
3.1. Kisléptékű közlekedési fejlesztések	Műszaki infrastruktúra-hálózat Népesség életminősége és egészségi állapota	A kerékpáros hivatásforgalom részaránya növekszik. A kerékpáros lakóhely-munkahelykapcsolat javul. Növekszik a kerékpárral közlekedők száma. Ez a kedvező környezeti hatások mellett a lakosság egészségi állapotát is kedvezően befolyásolja. A tervezett intézkedés elősegíti a munkába járás feltételeinek javítását. Miközben javítja a mobilitás helyi feltételeit, költséghatékony, időtakarékos megoldásokat tesz lehetővé, ezzel hozzájárul a közérzet javításához, amely társadalmi szempontból kedvező hatást eredményez. A munkába járás feltételeinek javítása gazdasági előnyt jelent úgy az érintett munkáltatók, mint a munkavállalók számára. A tömegközlekedés minőségi javulása (menetrendek rugalmassága, racionalizálás, intelligens közlekedési rendszerek) nyomán nő a részesedése a személyforgalomban, ami a gépjárműforgalom csökkenését is eredményezheti.	A tervezett intézkedések elmaradása esetén a meglévő állapotok konzerválódásával kell számolni. Ez magában hordozza a közös közúti és kerékpáros felületekből adódó balesetveszélyt, a környezetszennyező és rugalmatlan tömegközlekedést, a felesleges gépkocsi használatot és a csomópontok, foglalkoztatási központok zsúfoltságát.
3.2. Leromlott településrészek rehabilitációja, fejlesztése	Népesség életminősége és egészségi állapota Népességmegtartó képesség	A tervezett intézkedés nyomán a helyben elérhető életminőség, a települési komfortérzet javul, összességében a térség és települései élhetősége javul. A szociális városrehabilitáció megvalósulása nyomán az érintett településeken a szociális, demográfiai problémák javulása várható.	Az intézkedés elmaradása vagy részleges megvalósulása a leszakadó társadalmi rétegek helyzetét kilátástalanná teszi. A társadalmi feszültségek fokozódnak. A segélyezett magas aránya miatt a kistelepülések illetve a szegregálódott városrészek felemelkedési kilátásai rosszabbodnak.

A Program tervezett intézkedései	A tervezett intézkedés társadalmi és gazdasági szempontú elemzésének tématerületei	Várható hatások a prioritás és a tervezett intézkedés megvalósulása esetén	Várható hatások a prioritás és a tervezett intézkedés meg nem valósulása esetén
	<i>Esélyegyenlőség, esélyteremtés, társadalmi felzárkózás</i>	<p>Az intézkedés hozzájárul a területi kiegyenlítéshez, a különbségek csökkentéséhez. Az intézkedés eredményeképp újra benépesülhetnek a leromlott, szegregáció-sújtotta településrészek, megállhat az elvándorlás. Szébb településkép, egészségesebb lakó- és vonzóbb gazdasági környezet alakul ki.</p> <p>A megye általános megújuló képessége javul. A szegregálódott periférikus városrészekben is javulnak az egészségi és szociális mutatók. Növekszik a segélyekből élők visszavezetése a munka világába.</p> <p>A szociálpolitika hatékonyságának javítása, illetve a társadalmi felzárkóztatás révén elérhető kedvező társadalmi hatások hozzájárulnak a munkaerő újratermelése feltételei javításához, ami pozitív gazdasági hatású.</p> <p>Lényeges megjegyezni, hogy az intézkedés hatása - különösen a szociális városrehabilitáció esetében - nem azonnal lesz érezhető, ezért a beavatkozások megvalósítása sürgető.</p>	Negatív hatásokról nem beszélhetünk az intézkedés kapcsán, viszont a feltárt társadalmi problémák kezelése, a szociális városrehabilitáció megvalósítása nem halogatható intézkedés.
3.3. Belterületen fekvő barnamezős területek rehabilitációja	<p><i>Az ipar, kereskedelem térbeli szerkezete</i></p> <p><i>A térség versenyképessége</i></p> <p><i>Foglalkoztatás</i></p> <p><i>Népességmegtartó képesség</i></p>	<p>Az intézkedés nyomán felértékelődnek a leromlott állagú, alulhasznosítottá vált területek. A barnamezős területek fejlesztése új vállalkozások megtelepedését segíti elő. A területen még működő meglévő vállalkozások bővülnek. A területek rehabilitációja eredményeképp új funkciók jelenhetnek meg.</p> <p>A területek újrahaznosítása gazdaságélénkítő hatású, ami nem csak az érintett települések, térségek versenyképességét javítja, de kedvező munkaerőpiaci hatásokra is számítani lehet. Emellett az elhanyagolt egykori gazdasági területek megújítása városképi szempontból is kedvező</p>	<p>A barnamezős területek megújuló képességének támogatásának elmaradása további kedvezőtlen folyamatokat indít el. A leromlott területek kihatnak környezetükre, akár egész településre is, rontva annak presztízsét, ami a versenyképesség romlásához illetve vonzereje, népességmegtartó képessége gyengüléséhez is vezet.</p> <p>A munkanélküliség mérséklése is nehezebben érhető el, mivel a tökevonzó képesség gyengül.</p> <p>Térszerkezeti szempontból a zöldmezős beruházások</p>

A Program tervezett intézkedései	A tervezett intézkedés társadalmi és gazdasági szempontú elemzésének tématerületei	Várható hatások a prioritás és a tervezett intézkedés megvalósulása esetén	Várható hatások a prioritás és a tervezett intézkedés meg nem valósulása esetén
			előtérbe kerülése a barnamezők megújításával szemben semmiképpen nem előnyös.
3.4. Közúti és vasúti elérhetőség javítása	<p><i>A népesség területi elhelyezkedése</i></p> <p><i>Foglalkoztatás</i></p> <p><i>Az ipar, kereskedelem térbeli szerkezete</i></p> <p><i>A térség versenyképessége</i></p> <p><i>Műszaki infrastruktúra</i></p>	<p>A megye belső átjárhatósági és külső elérhetőségi közlekedési viszonyai javulnak. Hiányzó települési összekötő útszakaszok épülnek meg, leromlott állapotú szakaszok kerülnek felújításra. A közösségi közlekedésben a rugalmas megoldások kerülnek előtérbe. A könnyebb elérhetőség a lakosokat meglévő lakóhelyükön tartja. Mindezek hatására az elvándorlás mérséklődik, a tőkebefektetések feltételei javulnak.</p> <p>Az ingázás feltételei jelentősen javulnak, csökkennek az eljutási idők, az utazás komfortja javul.</p> <p>A megye külső elérhetőségének javulása a megye gazdasági versenyképességét javítja, a belső közlekedési kapcsolatok minőségi javulása az élhetőséget fokozza, és a foglalkoztatás feltételeinek javulásához járul hozzá.</p> <p>A helyi úthálózat minősége a lakó és üdülőhelyi életminőség egyik feltétele, melynek javítása kedvező a helyi társadalmak lakóhellyel kapcsolatos elégedettsége szempontjából. A helyi utak minőségjavítása az érintett ingatlanok értékének növekedésén, illetve az utakat használó gépjárműpark minőségének megőrzésén keresztül kedvező gazdasági hatású.</p>	<p>A megye nehezen megközelíthető térségei felzárkózási esélyei nem javulnak. A társadalmilag kedvezőtlen népességfogyás folytatódik, a gazdaságfejlesztés lehetőségeit a rossz elérhetőségi viszonyok és szállítási feltételek akadályozzák.</p> <p>Az ingázási kényszer rontja a munkavállalási kedvet, illetve a többletköltséget ró mind a munkaadókra mind a munkavállalókra. A lakosság a könnyebb elérhetőség felé „tolódik”, arrafelé ingázik vagy vándorol. Minél rövidebb utazási időt tolerálnak.</p>
4. Prioritás: Emberi erőforrás fejlesztése			
4.1. Munkavállalók készségeinek piacorientált fejlesztése, munkába állásuk segítése	<p><i>Foglalkoztatás</i></p> <p><i>A térség versenyképessége</i></p>	<p>A valós piaci kereslet alapján képzett szakemberek pályakezdőként is jobb lehetőséggel indulnak a munka világába. Csekély számú magasan képzett szakember szükséges (irányítás, marketing). Alacsonyan képzett, specifikusan az adott termékre kiképzett szakemberek vagy</p>	<p>A képzési, foglalkoztatás fejlesztési programok elmaradása a piaci körülményekhez alkalmazkodni képtelen, piacképes tudással, szakképzettséggel nem rendelkezős munkavállalók elhelyezkedési esélyeit rontja. Vállalkozói oldalról nézve a munkahelyek feltöltése megfelelően képzett munkaerővel</p>

A Program tervezett intézkedései	A tervezett intézkedés társadalmi és gazdasági szempontú elemzésének tématerületei	Várható hatások a prioritás és a tervezett intézkedés megvalósulása esetén	Várható hatások a prioritás és a tervezett intézkedés meg nem valósulása esetén
		<p>betanított munkaerő szükséges. Megvalósul a hiányszakmák „feltöltése”. Mindezek együttesen növekvő foglalkoztatottságot eredményeznek, a munkanélküliségi ráta csökken. Társadalmilag közvetve a javuló életminőség a legfontosabb várható hatás.</p> <p>A képzőhelyek bevételeinek növekedése várható, a helyi iskolák plusz forráshoz jutnak. Ugyanakkor a gazdasági szereplők költsége csökken a betanítás elmaradásával.</p>	<p>akadályba ütközik, ami vagy a telephely áthelyezését más térségbe vagy munkaerő utaztatást távolabbi térségből kíván meg.</p>
4.2. Szociális, egészségügyi, óvodai, oktatási szolgáltatások hozzáféréseinek javítása, szükséglet-orientált infrastrukturális fejlesztése	<p><i>Népességmegtartó képesség</i></p> <p><i>A népesség területi elhelyezkedése</i></p> <p><i>Népesség életminősége és egészségi állapota</i></p>	<p>Az alapellátáshoz való hozzáférés feltételei javulnak. Többfunkciós, szükségletnek és az igényelt kapacitásnak megfelelően rugalmas ellátórendszer és intézmények keletkeznek.</p> <p>Az egészségi állapot megőrzését, javítását szolgáló intézkedés kiemelkedő jelentőségű és pozitív hatású a térségek és a települések társadalmi fenntartásához és bővítéséhez. Tekintettel arra, hogy az egészség, illetve az egészséges munkaerő elsődleges gazdasági tényező és erőforrás, az egészség megőrzését és helyreállítását segítő intézkedés gazdasági szempontból is értékelhető pozitív hatású.</p>	<p>Az ellátás, a humán közszolgáltatások romlásával, az infrastrukturális fejlesztések elmaradásával a szolgáltatást magasabb színvonalúan ellátó települések irányába elvándorlás várható.</p> <p>A szegényes szolgáltatási színvonal kihat az életminőségre, a települések vonzerejére, ezért az intézkedés keretében tervezett beavatkozások meg nem valósulása az elköltözések arányát nem csökkenti, vagy annak növekedéséhez vezethet.</p>
4.3. Köszolgáltatások és a közigazgatási infrastruktúra fejlesztése	<p><i>Népességmegtartó képesség</i></p> <p><i>Népesség életminősége és egészségi állapota</i></p>	<p>A tervezett fejlesztések legfőbb hatása, hogy a hozzáférés a közszolgáltatásokhoz javul. Ezáltal az esélyegyenlőség is növekszik. Hatékonyabb és ügyfélbarát közigazgatás jön létre, aminek több kedvező hatása is előrejelezhető. A helyben intézhető ügyek száma nő, a szolgáltatási színvonal javul, ez pedig közvetve a helyi életminőség javulásához, a helyi kötődés erősítéséhez, az ingázás és az elvándorlás mérséklődéséhez vezet.</p>	<p>A közügyek intézése nehézkessé válik, más településen kell intézni, ami kedvezőtlen a helyi kötődés meglété, erősítése szempontjából. A más településen, központokban történő kényszerű ügyintézés munkahelyről távolmaradást okoz, ami keresetkiesést okozhat illetve a munkavállalók és munkáltatók helyzetét egyaránt nehezíti.</p>
4.4. Közösségfejlesztés és a társadalmi befogadás elősegítése	<p><i>Esélyegyenlőség, esélyteremtés, társadalmi felzárkózás</i></p>	<p>A közösségépítés növeli a települési kötődést, a helyi identitástudatot. A közösségépítő és identitás erősítő beavatkozások közvetlen hatásai a szabadidő eltöltésben, a</p>	<p>A falvakban is felerősödik az elidegenedés, a hagyományos közösségi értékek egyre inkább kivesznek a helyi társadalmakból. A közösség széthúz, kiközösít.</p>

A Program tervezett intézkedései	A tervezett intézkedés társadalmi és gazdasági szempontú elemzésének tématerületei	Várható hatások a prioritás és a tervezett intézkedés megvalósulása esetén	Várható hatások a prioritás és a tervezett intézkedés meg nem valósulása esetén
	<p><i>Népességmegtartó képesség</i></p> <p><i>Foglalkoztatás</i></p> <p><i>Szabadidő eltöltés</i></p>	<p>kulturális élet fejlődésében is megnyilvánul azon túl, hogy mindezek a települések népességmegtartó képességét is erősítik. Az erősödő helyi közösségek létrejötté helyben maradásra ösztönöz. Az összefogás erősödik. A közösségfejlesztés fontos elemei lehetnek a növekvő számú rendezvények, sportrendezvények, a szabadidős tevékenységek.</p> <p>A hátrányos helyzetű népesség befogadása erősödik, be- ill. visszavezetésük a munka világába megtörténik.</p>	<p>A helyi kulturális kezdeményezések, a közösségépítő tevékenységek nélkül a települési kötődés a fiatal korosztályokban gyengül, ami végső soron elvándorláshoz vezet.</p> <p>A kirekesztés és az esélyegyenlőtlenség növekszik. A hátrányos helyzetűek kilátásai romlanak, az érintett családok nem jutnak megfelelő jövedelemhez, ami szintén az elvándorlást erősíti.</p>

4. Javaslat társadalmi, gazdasági szempontú intézkedésre

4.1. A területfejlesztési program érvényesülése során fellépő, a társadalomra és a gazdaságra káros hatások elkerülésére, csökkentésére vagy ellentételezésére vonatkozó javaslatok és egyéb intézkedések

A területfejlesztési koncepció azzal a céllal készült, hogy meghatározza Békés megye fejlesztésének átfogó irányát és sarkalatos céljait. Meghatározza továbbá azokat a fő stratégiai fejlesztési irányokat, egyben értékválasztásokat, amelyekre a megye a 2020-ig terjedő időszakban különös hangsúlyt kíván fektetni megújulásának, felzárkózásának érdekében. A területfejlesztési program prioritásai és az előirányzott intézkedések a koncepció céljainak priorizálását és megvalósulását segítik.

A megyei program nem tartalmaz olyan prioritást, intézkedést vagy beavatkozást, amely a társadalomra és a gazdaságra káros hatással lenne. Alapvető cél a megye gazdasági struktúrájának megújítása, az emberi erőforrás fejlesztése, a fenntartható gazdasági, társadalmi fejlődés biztosítása. Természetesen a megyei programozás szintjén a koncepcióhoz képest már megjelennek olyan nevesített intézkedések, beavatkozások, amelyek egy-egy jól behatárolható szegmensre vonatkoznak és konkrét tartalmak (célcsoportok, kedvezményezett kör, indikátorok, indikatív forrásallokáció, stb.) is. A prioritások és a tervezett intézkedések struktúrájában egyensúlyban vannak a gazdaság újrastrukturálására illetve a humán erőforrás fejlesztésére, a társadalmi felzárkóztatásra vonatkozó elemek. A program ebben a tekintetben kiegyensúlyozott, nincs szükség további intézkedések bevezetésére.

4.2. Javaslat olyan társadalmi és gazdasági szempontú előírásokra, feltételekre, amelyeket a területfejlesztési program által befolyásolt más terveknel figyelembe kell venni

A megyei területfejlesztési program céljait – gazdasági struktúra megújítása, emberi erőforrások fejlesztése, térszerkezet továbbfejlesztése, fenntartható fejlődés feltételeinek megteremtése - érvényesíteni kell a megyei területrendezési terv készítése (módosítása) során és a megye településeinek településfejlesztési koncepciói, integrált településfejlesztési stratégiái és településrendezési tervei készítése során. A megyei szinten készülő ágazati koncepciók számára is figyelembe veendő a területfejlesztési program által meghatározott keretek, amit az ágazati operatív programokhoz kapcsolódó Békés megyei területfejlesztési részprogram és a járási részprogramok elősegítenek.

4.3. Javaslatok Békés megye területfejlesztési programja továbbfejlesztésére

A területfejlesztési program prioritásainak és a tervezett intézkedések, beavatkozások felépítése logikus, problémaorientált, ezáltal Békés megye - helyzetértékelés során - feltárt gyengeségeire, konfliktusaira a tervezett intézkedések megoldást kínálnak. Véleményünk szerint már ebben a tervezési fázisban is szükséges lenne a kistérségi részdokumentumok első változatának bemutatása annak érdekében, hogy a megyén belüli sajátos helyzetű térségek problémái hatékony kezeléséről meg lehessen bizonyosodni.

Megjegyezzük, hogy a megye jövőképe szerint a megye általános társadalmi és gazdasági megújulást ér el, és ez a folyamat az agrárium adottságaira építve megy végbe és az élelmiszergazdaság intenzív fejlesztésében teljesedik ki. Ennek ellenére a megyei program az élelmiszergazdaságot nem kezeli megfelelő hangsúllyal, ami némi disszonanciát eredményez a jövőkép és a program tartalma között.

Erre tekintettel javasolt a gazdasági struktúra megújításának prioritásán belül újabb intézkedést tervezni vagy a meglévő intézkedések tartalmának kiegészítésével az összhangot megteremteni.

Két területet emelünk ki konkrétan, amelyek hangsúlyosabb szerepeltetése a megyei programban - fentiekén túl, véleményünk szerint - indokolt. A megyei program nem, vagy csak érintőlegesen foglalkozik az agrár-környezetgazdálkodás témakörével. Ezért javasoljuk e vonatkozásban a program kiegészítését, mivel Békés megyében az agráradottságok ezt indokolják. A másik hiányosság a foglalkoztatás témaköréhez kötődik. A program - helyesen - foglalkozik a foglalkoztatás növelésének kérdésével, a képzés javításával, hiszen ez gazdaságfejlesztési és társadalmi-szociális tekintetben is alapvető, azonban javasoljuk, hogy kapjon nagyobb figyelmet a munkahelyteremtés során a környezetvédelmi iparban, a megújuló energiahasznosításban létrejövő és általában a „zöld munkahelyek” előnyben részesítése.

Hiányosságként említhető, hogy a területi szempontok csak esetlegesen jelennek meg a programban, de jellemzően az intézkedések is nélkülözik a területiséget. Javasoljuk, az egyes prioritásokhoz illetve programelemekhez, intézkedésekhez tartozó célterületek differenciáltan kerüljenek meghatározásra. E célterületek kijelölésénél kerüljenek fokozott figyelembevételre a megyei területrendezési terv térségi övezetei, illetve előírásai. Ez amiatt is szükséges, mivel a vonatkozó jogszabály értelmében a területfejlesztési program a megyei területrendezési tervvel összhangban kell, hogy készüljön.

Az indikátorokat ugyan nagy gondossággal meghatározza a program jelenlegi változata, azonban bázisérték és - a jelenleg rendelkezésre álló információk tükrében - becsülhető célérték megadása is javasolt lenne. A várható értékek körvonalazása nélkül az érdemi hatások nem értékelhetők. Javasoljuk, hogy olyan indikátorok és azokhoz tartozó célértékek kerüljenek meghatározásra, amelyekhez képest a beavatkozás eredményessége mérhetővé és értékelhetővé válik.

5. Összefoglalás

Békés megye 2014 februárjában elfogadott területfejlesztési koncepciója a fenntarthatóság szempontrendszerének érvényesítése mellett alapvetően a biztos alapokon, helyi értékeken alapuló gazdasági növekedés beindítására, a megyén belüli fejlettségbeli különbségek csökkentésére, az életminőség és a foglalkoztatás javítására törekszik, amely nem nélkülözheti a gazdaság újrastrukturálását és a térszerkezet fejlesztését sem. A területfejlesztési koncepcióban lefektetett értékrend és célrendszer érvényesítése érdekében, ezen kereteket figyelembe véve készült el Békés megye területfejlesztési programja.

Békés megye stratégiai programjának célja, hogy meghatározza azokat a középtávú fejlesztési célokat és tevékenységeket, melyek a megyében megvalósulhatnak. A célok elérése és finanszírozhatósága érdekében a megyei stratégiai program figyelembe veszi a Terület- és Településfejlesztési Operatív Program követelményeit és igazodik a finanszírozási feltételekhez. A stratégiai program céljai kapcsolódnak Békés megye Területfejlesztési Koncepciójának átfogó és stratégiai fejlesztési irányaihoz.

Békés megye területfejlesztési koncepciója megadja a megye kívánatos jövőképét. A jövőképben meghatározottak teljesülésének érdekében a Program 4 prioritást határoz meg, amelyek a Koncepció stratégiai célrendszeréhez (4 stratégiai cél és számos rész cél) kapcsolódnak, és e célok elérését szolgálják. A prioritások a gazdasági struktúra megújítását, a fenntartható fejlődés feltételeinek megteremtését, a megyei térszerkezet továbbfejlesztését és az emberi erőforrás fejlesztését ölelik fel. A prioritások határozzák meg azokat a területeket, amelyekre a fejlesztési forrásokat összpontosítani kell.

A területfejlesztési program céljai és prioritásai - megvalósulásuk esetén - reális eszközei a megyei koncepcióban felvázolt jövőkép elérésének (az élelmiszergazdaság program szintű megerősítésével) mind a gazdaságfejlesztés, mind a humán erőforrás fejlesztése vonatkozásában. Az egyes prioritások (és intézkedések) hatásainak vizsgálata szerint a célok megvalósulása nem jár lényegi káros következményekkel sem a gazdaság megújítására, sem a társadalmi, demográfiai konfliktusok kezelésére, társadalmi megújulásra nézve. Amivel számolni kell, az a tervezett fejlesztési beavatkozások esetleges elmaradása esetén reális, miszerint tovább folytatódnak a meglévő kedvezőtlen trendek (drasztikus népességfogyás, elvándorlás, leszakadó térségek, munkanélküliség, alacsony hozzáadott érték a gazdaságban, tőkehiány, csekély vállalkozói aktivitás, stb.) és a jövőképben, illetve a koncepció szintű célokban meghatározottak nem, vagy csak részben valósulnak meg.

A dokumentum a magasabb rendű országos programok és iránymutatások jelenleg elérhető legfrissebb, de még nem végleges változataiban rögzítetteket figyelembe véve a hatályos tartalmi követelmények betartása mellett készült. A területfejlesztési program a prioritásokhoz (intézkedésekhez) meghatározza az indikátorokat, de azokhoz nem rendel célértékeket, ami megnehezíti a célok elérésének visszaigazolását. Emiatt a program megvalósulásának nyomon követése, a monitoring is nehézségekbe ütközhet. A területfejlesztési program kisebb hiányosságainak pótlására, és néhány új elem beépítésére vonatkozó, a program továbbfejlesztését elősegítő javaslatainkat a 4.3. fejezet tartalmazza.

Általánosan megállapítható, hogy a program céljainak teljesülése és az előre jelezhető hatások erőssége attól függ majd, hogy az adott program keretében a prioritásokhoz tartozó programelemek mentén megvalósuló projektek milyen mértékben lesznek hatással a reálfolyamatokra, megvalósulásuk kellő hatékonysággal járul-e hozzá a célértékek eléréséhez, megközelítéséhez. Ezért kiemelkedő jelentősége lesz annak, hogy a továbbtervezés, a program véglegesítése során hogyan történik meg a támogatandó projektelemek kiválasztása, az, hogy a célirányok és - a program jelen változatában még hiányzó - célértékek megközelítését legerőteljesebben és leghatékonyabban szolgáló projektelemek valósulnak-e meg.